ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ. — Թանգարանն ունի հիմնական չորս բաժին՝ գաւառագիտական հնագիտական, կուլտուր-պատմական և գեղարուեստական։...

Գաւառագիտական բաժնում հեռաքբրքական են 80-ական թուականների Շիրակի գիւղերում գործածութեան մէջ եղած կահկարասիներն ու գիւղատնտեսական նախնական գործիքները։

Հնագիտական բաժնում հեռաքբրքական է մամուռի կմախքը... ուրարտական և նախուրարտական զարաշրջանից կան ամանեղէններ, տնային գործածութեան իրեղէններ, մանր գործիքներ, զարդեր։ Աւելի ուշ դարերից՝ շէնքերի, վանքերի, մատուռների օրինակներ, ռուսական, պարսկական, արաբական և թուրքական հնագոյն դրամների հարուստ հաւաքածոյ։... Հնագիտական բաժնում եղած՝ ցուցադրուած-ների զգալի մասը յայտաբերուած է Լենինականի նախկին գաւառի մէջ մտնող վայրերում...։ (Թ. 213 [4212])։

ՀՈՒՆԵՆ

ՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Պրն. Զարեհ Մութաֆեան 1932ին Հռոմի մէջ նկարչի չքեղ պսակն ստանալէն յետոյ՝ տարուէ տարի յաղթական վերելք մը ցոյց կու տայ իր արուեստագէտի տաղանդին։ 1933ին Միլանի մէջ գնահատուեցաւ իր ցուցահանդէսը, ոչ միայն հանրութենէն այլ նաեւ հանրածանօթ Կ. Մաքքի գեղարուեստագէտ քննադատէն։ 1934ին Պեռնի մէջ եղաւ իր երկրորդ յաղթանակը՝ շարք մը չքնաղ նկարներով՝ որոնց մէջ դրած էր այնքան բրբռուն գոյներ և այնքան կեանք։ Ահա երրորդ յաղթանակը դարձեալ Զուիցերիոյ մէջ՝ ի ժընեւ, ուր՝ Անտրէ Ջերմոն՝ արուեստի մեծ քննադատը կը ներկայացնէ զինքը որպէս խոհուն միտք մը և որուն հոգին քնարերգակ՝ լի է ներդաշնակութեամբը լոյսի և գոյնի երգերուն, սրատես և խորաթափանց՝ մինչեւ իրերու էութեան խորը. օժտուած զարմանալի ձիրքով զգալու և տպաւորուելու ամէնէն անտես ու փախուստիկ գեղեցկութենէն։

Մեծապէս ուրախակից ենք Պրն. Զ. Մութաֆեանի այս նոր յաջողութեան՝ որով նոր փաստ մ՚ալ կու տայ իր փայլուն ապագային, պատիւ բերելով Ազգիս և Մխիթարեան Ուխտիս որուն խնամքին տակ իր ասպը փայլեցաւ։

ՕՐ. ՎԵՐԳԻՆԷ ԿԻԻԼԻԹԱՍԵԱՆ

Ամերիկահայ Մամուլը վերջերս նկարչութեան ասպարէզին մէջ փայլող տաղանդաւոր օրիորդի մը՝ Վերգինէ Կիւլիթասեանի անունը հռչակեց։ Ազնիւ Օր.ը սկսեալ իր միջնակարգ դպրոցէն ցոյց տուած է մեծ ճաշակ, արուեստի ըմբռնում և ճարտարութիւն։

Գծագրութեան մրցանքի մէջ երկրորդ հանդիսացած, վարժարանը աւարտած է փայլուն յաջողութեամբ և ոսկի մետալով (1930ին)։ Այժմ կը յաճախէ տեղւոյն Տորչեսթրի Գեղարուեստից բարձրագոյն հաստատութիւնը (Museum of fine Arts)։ Նաեւ 1934ի ամրան յաջողութիւնը և ոսկի մետալը արդէն գրաւական են վերջնական փայլուն պսակին՝ զոր ջերմապէս կը մաղթենք, շնորհաւորելով միանգամայն իր ընտանեկան պարագաներն ու մօտաւոր ազգականները։

Տաղանդաւոր Օրիորդը յիրաւի ոչ միայն պատիւ կը բերէ հայ ազգին, այլ և յատկապէս իրեն հօր՝ Պրն. Խաչատուր Կիւլխասեանի, որ ծանօթ է որպէս քաջ արձանագործ, և իր շնորհալի զաւկին ներշնչած է արուեստի սէրը և նուրբ ճաշակը։

ԽՄԲ.

Հ. ԵՓՐԵՄ Վ. ԱՊՐՈՅԵԱՆ

(Ծն. Ի ԳԱՂԱՏԻԱ, 21 ՓԵՏՐ. 1869 † Ի Կ. ՊՈԼԻՍ, 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1935)

Նոր տարին հազիւ տաքը դրած Մխիթարայ սեմին վրայ, կորզեց տարաւ անոր ընտիր որդւոց մին, ի սուգ համակելով եղբայրակցաց և բազմաթիւ բարեկամաց սրտերը։ Հ. Ապրոյեան այն նկարագրերէն էր՝ որոնք սովորականէն աւելի լայն տեղ մը կը գրաւեն ընկերութեան մէջ, և իրենց մեկնումն աւելի մեծ պարապ ու մեծ վիշտ մը կը թողու։

Աշակերտած էր անշուք կրօնաւորի մը, Հ. Մկրտչի Եանուղեանի, որ գրչով անծանօթ, բայց բարոյապէս հարուստ, բարեպաշտ, խոնարհ ու խստակրօն, գիտէր գրոշմել կոչման հոգին ու համոզումը։ Եւ Հ. Եփրեմ գիտցաւ փոխարինել կատարելապէս դասախարակին ներշնչած ուղղութեան։

Երանաւէտ տարիներ անոնք, Ս. Ղազարու անդորրութեան մէջ, լի գոհունակութեամբ, ուրախութեամբ, ուսմանց տենչով, և սիրով մեր նախնեաց պատմութեան, գրականութեան ու լեզուին, որով տոգորուած էր նա և իւր ընկերներս։ Մեր գիտաց կանգուն շարուած էին Ժամանակի Մխիթարեան մեծագոյն գէմքերը, Ալիշաններ, Զարպհանալեանք, Ֆալլուճիք, Ճարեաններ, որոնք ընդարձակ գաղափարական մը կը պարզէին մեր առջեւ, և որոց տեսքանը մեծ խրախոյս կը ներշնչէր մեզ։ Այդ շրջանին և ազդեցութեան ներքեւ կազմուեցաւ Հ. Եփրեմի միտքն ու սիրտն ալ։

Իւր մատաղ տարիներէն գիտցանք գնահատել անոր հոգւոյն բարութիւնն և ազնուութիւնը։ Խառնուածով հանդարտ, հաճոյական ու կատակախօս, գիտէր զուարթ բռնել միշտ մեր փոքրիկ ընկերութիւնը։ Եւ բոլոր կենացը մէջ պահեց այդ նկարագիրը, որ իւր կենցաղավարութեան մեծագոյն հրապոյրն հանդիսացաւ ամենուն առջեւ՝ որ Ճանչցան զինքը։

Ուղղասէր և ողջամիտ հոգի մը, երբեք չշեղեցաւ իւր ընդգրկած բարոյական սկզբունքներէն՝ թէ լեզուին և թէ ընթացքին մէջ։ Անկեղծ և անվերապահ էր իւր համոզումներն յայտնելու մէջ, փարած միշտ հասարակաց բարւոյն, զոր ամէն բանէ վեր կը դնէր։ Ունի նամակ մ՚ընդարձակ՝ առ խմբագիրն Բազմավիպի, գրուած իւր գիշերահաս մահուան նախորդ օրն իսկ, գոգցես իւր վերջին կտակը զանազան խնդրոց և իւր գործերու մասին, ուր ինքն իսկ կը վկայէ. «Կեանքիս մէջ խորշած եմ միշտ շողոքորթութենէ, և ջանացած Ճերմակին Ճերմակ ու սեւին սեւ ըսել»։

Գեղեցիկ օրինակ մ՚էր խաղաղասիրութեան, և երբեք չէր վրդովեր որ և է պարագայի մէջ կամ անձի հետ։ Եթէ խօսակցութիւն մը սկսէր փոքր ինչ ամպոտիլ, կատակաբանութեամբ խնդոյն կը պարզէր երկինքը, և կը փոխէր խօսակցութեան գոյնն ու զգացումները։ Նեղ վայրկեաններու մէջ կը խորհէր, կը մտածուէր, կը խօսէր, բայց անձին ու լեզուին սիրապետութիւնը չէր կորսնցներ, կը պահէր խմաստասիրութիւնը։

Իւր բոլոր միաբանակցաց սիրելի ու հաճելի ապրեցաւ միշտ առանց բացառութեան։ Չէր պակսեր ամէն առթիւ գրելու և հաղորդակցելու բոլորին հետ, շնորհաւորելու ամենուն ծնեալը, ցոյց տալով սրտին հմայիչ պարզութիւնը, և պատրաստակամութիւնն եղբայրական ձեռք կարկառելու ամենուն՝ իւր չափով։

Ամբողջ կանքը նուիրում մ՚եղաւ Միաբանութեանս օգտին, որոյ դրօշին անխախտ հաւատարմութիւնն իւր անկապուտ պարծանքը մնաց միշտ։ Նախ քարտուղար, յետոյ անդամ կեդրոնական Վարչութեան, իւր խոհական խորհուրդներով օգտակար հանդիսացաւ հասարակաց բարւոյն։ Բայց իւր կենաց մեծագոյն բաժինն ընծայեց ազգիս զաւակաց դաստիարակութեան կարեւոր գործին, նախ ուսումնասիրութեամբ Վենետկոյ Վարժարանին մէջ. ապա կրթելով ու նուիրելով Մխիթարայ տան՝ օծեալ որդւոց խումբ մը. յետոյ երկար տարիներու համբե-

digitised by A.R.A.R.@

բատար տեսչութեամբ Կոստանդնուպոլսոյ գպրոցին մէջ, մանաւանդ պատերազմի դառն շրջանին, իւր հետ կապելով բազմաթիւ սերնդոց սէրն ու երախտագիտութիւնը: Հուսկ տարիներու շրջան մ'ալ բոլորեց իւր մեծաւոր Մխիթարեանց ու քահանայական պաշտամամբ՝ նոյն քաղաքին մէջ, որ սպառիչ տաժանման հետ տուաւ անոր յետին հանգիստն ալ:

Ընդհանուր էր համակրութիւնն ու սէրը՝ զոր կը վայելէր առաւելապէս հօն, և առ հասարակ իւր բոլոր ծանօթից կողմանէ. ապացոյց՝ արցունքները, որ թափեցան իւր դագաղին վրայ, և զանազան նամակաց մէջ ամփոփուած հասան մինչեւ ի Ս. Ղազար:

Հ. Եփրեմ անդուլ զբաղանացը մէջ չմոռցաւ երբեք իւր Մխիթարեանի դրասեղանը: Աշակերտութեան շրջանին մեր վերակացուն տեսնելով զինքը քիչ մը շարժուն, օր մը հարցուց իրեն. «Տիտիկն անծանօթ էր իրեն, որ ծնունդ էր Անկիւրիոյ, և ժպտելով հարցուց իմասաը: — «Նստել ըսել կ'ուզեմ»: Եւ գործով ցոյց տուաւ լայնորէն՝ թէ գիտէր: Շատ անգամ երեւցած է իւր յօդուածներով հայ թերթերու մէջ, զանգած զանոնք ախորժ համեղութեամբ մը: Ունի նաեւ թարգմանած գրքեր՝ որ տպագրուած են:

Հայերէնի քաջատեղեակ, և միանգամայն նախանձայոյզ էր մեր ընթացիկ լեզուին մաքրութեան, որով չէր հանդուրժեր անոր աղաւաղմանց: Այս պատճառաւ անգամ մը Բազմավիպի մէջ վէճ մ'ալ ունեցաւ Հանդուցեալ Հ. Ղազիկեանի հետ, որ ծանօթ հայագիտութեան հետ ռամկապաշտ էր միանգամայն: Հ. Եփրեմ չհամոզուեցաւ անոր ջատագովական պատասխաններէն:

Բայց իւր գլխաւոր զբաղանքն էր շահմարանել տարեքքը քանի մը մնայուն աշխատութեանց: Հին գրչագրերէ հաւաքած էր իւր անուանակից մեծանուն սրբոյն գեղ անտիպ մնացած հայախօսիկ աշխատութիւնքը. նոյնպէս Ճառեր նախնեաց, հրատարակելու նպատակաւ: Աւելի կարեւոր էին երկու պատմական գործերը. մին բովանդակող կենսագրութեանց բոլոր Մխիթարեան Հարց, և միւսը՝ Մուրատեան ու Ռափայելեան Վարժարանաց բոլոր աշակերտաց. կենսագրական տեղեկութեանց հետ հաւաքելով նաեւ անոնց գրչէն ելած կամ անոնց վերաբերեալ բազմաթիւ յիշատակներ ու յիշատակագրաններ: Տարիներ ու դիւրութիւններ պահանջող գործեր երկուքն ալ, որոնց հանդուցեալը չկրցաւ լիովին գոհացում տալ իւր երկրամեայ պանդխտութեամբ արտաքոյ մենաստանիս, և վայելել անոնց ի լոյս ընծայման ուրախութիւնը:

Թրմուած Մխիթարեան մաքուր ազգասիրութեամբ, որոյ մէջ մոլեռանդ քայքայիչ խարականութիւնը բաժին չունի, մոռացող էր միշտ մեր ազգայնոց օտարացման խնդրով. և յատկապէս «ամենադատապարտելի» օտարախառն ամուսնութեամբ Մխիթարեան աշակերտաց, որոց մէջ Ճշմարիտ Հայեր պատրաստելու համար ինքն իսկ այնչափ քրտնած էր. խնդիր մը, որոյ լուծումը շատ դիւրին ալ չէր անշուշտ ներկայ քաղաքական պայմանաց մէջ: Եւ իւր լեզուին ու գրչին կակուղ խայթոցները չինայեց անոնց՝ մինչեւ իւր կենաց վերջին օրն անգամ, վերոյիշեալ նամակին մէջ:

Սիրելով ու յարգելով հանդերձ իւր բոլոր եղբայրակիցները, և առաւելագոյն մեծարանաք երիցագոյնները, կը պահէր իւր մտերմական գուութը մատաղ տարիներուն ընկեր ուսումնակցաց հետ, և գորովալից թղթերով կը հաղորդակցէր ստէպ անոնց հետ: Վեց հոգւով թեւառնիք գպրոցին. չորսն ընկան վաղաժամ՝ և իրեն պէս՝ պարտականութեան Ճակատին վրայ. երկուքն ի Կովկաս, մին ի Պոլիս և միւսն ի Միլան: Անոնց գոյժն ամէն անգամ կը ցնցէր իւր սրտին թելերը: Երբ գնաց Չորրորդը, իւր վշտակոծ նամակին՝ մերթ և յաջորդաց մէջ՝ կ'ողորեր ինձ հետ, պնդելով՝ որ այնուհետեւ կարգն իրեն էր մեկնելու, և ես մնալու էի դեռ այս ցաւոտ աշխարհիս վրայ:

Մերթ իւր յիշատակաց բովէն դուրս կը հանէր անոնց վերաբերեալ հին բան մը, և կը գրէր ինձ: Անոցմէ էր և ներկայ խմբանկարը, զոր ընդունեցայ 1931ի սկիզբն իբրեւ «կայղե